

کاظم سام دلیری^۱

تیمور کهراری تبار^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۲/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۵/۱۵

چکیده:

دستیابی به امنیت، در سطوح مختلف و از جمله در سطح فردی از دغدغه‌های مهم و اساسی نظامات سیاسی تلقی شده و بسترسازی شرایط در نیل به آن، خصوصاً مبتنی بر مبانی بومی و ارزش‌ها و آرمان‌هایی که غالباً در گفتمان رهبران تجلی دارد از ضرورت‌ها و اولویت‌های نخست و محوری در هر کشور به شمار می‌آید. در همین راستا ارائه الگوی «امنیت فردی» بر اساس گفتمان حضرت امام (ره) به‌عنوان یک رهبر دینی و الهی ضرورتی دوجندانه دارد چراکه تا به حال بدان پرداخته نشده است. فقدان چنین الگوی مکتوبی، مسئله اصلی مقاله حاضر بوده و دستیابی به الگو در این حوزه بر اساس گفتمان امام خمینی (ره)؛ هدف اصلی پژوهش است.

برای تدوین چنین الگویی، روش تحقیق کیفی از نوع داده بنیاد (GT) در گفتمان امام (ره) و انجام مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی نسبت به استخراج و تدوین ابعاد، مقوله‌ها و مفاهیم و کشف روابط بین مقوله‌های اصلی برای ارائه الگوی «امنیت فردی» استفاده شده و دو دسته جامعه آماری انتخاب شده که دسته اول شامل کلیه بیانات و مکتوبات امام (ره) مرتبط با این حوزه بوده و دسته دوم شامل خبرگان، اندیشمندان و صاحب‌نظران در حوزه متغیرهای اصلی تحقیق می‌باشند.

در این تحقیق نشان داده شده که در گفتمان امام (ره) بندگی و پذیرش حاکمیت الله، حفظ حقوق و کرامت انسانی در بستر حکومت عدل و گماردن کارگزاران عادل، التزام عملی حاکمان به احکام و قوانین اسلام از جمله تکالیف حکومتی و از موجبات استیفای حقوق و آسایش و آرامش مردم بوده که در صورت اجرایی شدن، تعالی و سعادت انسانی، حظ معنوی و امنیت همه‌جانبه، توحید عقیده و توحید کلمه را در پی خواهد داشت که نتیجه نهایی به‌صورت مقوله‌های علی، محوری، راهبردی، واسطه‌ای، محیطی و پیامدی امنیت فردی و در قالب الگوی راهبردی ارائه گردید.

کلیدواژه‌ها: امنیت، فرد انسان، امنیت فردی، گفتمان امام خمینی (ره)، الگو

۱- استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی - kazemsd_49@yahoo.com

۲- دانش آموخته دوره دکتری امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) - M.samboli@yahoo.com

مقدمه:

آن‌ها که ایمان آوردند و ایمان خود را با شرک و ستم نیالودند، ایمنی تنها از آن آن‌هاست و آن‌ها هدایت یافتگان‌اند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۳: ۱۳۸). «هَبُوط» انسان از عالم اعلی به عالم سُفلی که حاصل ترک اولای آدم ابوالبشر بود، انسان را در این کره خاکی، در موقعیتی قرار داده که در قوس صعود و عبور از پیچ‌وخم‌های زندگی دنیایی دچار وضعیت ناامن بوده که به‌منظور نیل به آرامش مورد دلخواه، نیازمند الگویی است که رافع این نگرانی‌ها در جهت تحقق امنیت باشد.

موضوع امنیت فردی که از ترکیب دو مفهوم پیچیده و سازه‌ای «امنیت» و «فرد» تشکیل شده، از حیث سطح‌بندی به لایه ابتدایی و البته محوری از سطوح امنیت اشاره داشته که در کنار سایر سطوح اجتماعی، ملی، منطقه‌ای، بین‌المللی و جهانی امنیت، به‌عنوان واحد اصیل و غیرقابل تقسیم در کاربرد «امنیت» مطرح بوده که در انجام این تحقیق مورد بحث و نظر است. امروزه شاهد آن هستیم که مبتنی بر حوزه‌های متفاوت بینشی - گفتمانی و پارادایمی، برحسب نظر اندیشمندان و متفکران هر نحله فکری، برداشت‌های متفاوت و متنوعی از مفاهیمی چون امنیت، فرد و امنیت فردی صورت پذیرفته و نظریات مختلف و حتی متناقضی مطرح گردیده که به‌نوبه خود حائز اهمیت است. ولیکن چنین به نظر می‌رسد که این تعاریف در انطباق با مبانی دینی از کفایت لازم برخوردار نبوده و پاسخگوی نیازهای بومی و اسلامی ما در بهره‌مندی مناسب از نعمت امنیت حقیقی و پایدار خصوصاً در سطح فردی نیست؛ بنابراین شدیداً نیازمند بازشناسی و بازسازی مجدد بر اساس مبانی بومی با بهره‌جستن از تمامی ابزارهای شناخت اعم از (حس، تجربه، عقل، شهود و وحی) و بهره‌گیری مناسب از نظر عالمان و اندیشمندان متأله به‌عنوان وارثان انبیاء در مسیر صراط مستقیم الهی و در راستای پاسخ به چیستی، چرایی و چگونگی تأمین امنیت فردی و ارائه الگو در این حوزه هستیم.

در قرن حاضر، حضرت امام خمینی (ره)، با ژرف‌اندیشی عالمانه و احساس تکلیف نسبت به انحرافات عظیم جوامع بشری، با طراحی و پیاده‌سازی انقلاب اسلامی و وضع قانون اساسی پیشرفته مبتنی بر اصول مترقی اسلام ناب محمدی (ص)، رسالت الهی خود را در جهت هدایت بشر امروزی بجا آورده و با نقد جدی بر نظامات انسان ساخته انحرافی، الگوهای ارائه شده را انسان‌ساز ندانسته و لازمه آرامش و امنیت در یک مملکت را انسان‌سازی بر اساس مکتب الهی و

۱ - الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ يُهْتَدُونَ (سوره انعام: ۸۲)

◆ الگوی امنیت فردی بر اساس گفت‌مان حضرت امام خمینی(ره) ♦ ۱۱

توحیدی اعلام داشته و می‌فرمایند: «غرب انسان درست نمی‌کند، آنکه انسان درست می‌کند آن مکتب‌های الهی است، مکتب‌های توحیدی است... انسان اگر درست شد، آرامش در یک مملکتی پیدا می‌شود» (صحیفه امام، ج ۸: ۹۶).

در اندیشه امام راحل (ره)، خودخواهی منشاء همه گرفتاری‌ها، اختلافات و ناامنی‌ها بوده و ایشان معتقدند که اگر خود برداشته شود، تمام نگرانی‌ها تمام خواهد شد... قهراً وقتی خود نباشد، دیگر نزاع هم نیست، دعوا هم نیست. انبیاء با هم نزاع نداشتند. همه انبیاء اگر جمع بشوند در یک جایی با هم هیچ اختلافی ندارند (همان، ج ۱۴: ۲۱۱).

بنابراین ادعای تحقیق حاضر بر آن است که دیدگاه‌ها و رویکردهای موجود در حوزه امنیت فردی به صورت کامل و مناسب امنیت فردی را مورد توجه قرار نداده و از آنجایی که هدف اصلی تحقیق دستیابی به الگو امنیت فردی بر اساس گفت‌مان امام خمینی (ره) است؛ می‌کوشیم تا مبتنی بر فهم دینی و لحاظ نمودن اصول، ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی که در گفت‌مان حضرت امام (ره) متجلی است، با رویکرد توصیفی - تحلیلی و انجام تحقیق کیفی از نوع داده بنیاد نسبت به تحلیل آراء و اندیشه‌های بنیان‌گذار انقلاب (ره) پیرامون ابعاد، مقوله‌ها و مفاهیم امنیت فردی نسبت به ارائه الگو در این حوزه اقدام نماییم.

سؤالات تحقیق

سؤال محوری تحقیق عبارت از این است که الگوی امنیت فردی بر اساس گفت‌مان حضرت امام خمینی (ره) کدام است؟ برای پاسخ به این سؤال نیازمند پاسخ به سؤالاتی از قبیل اینکه، فرمایشات و تدابیر حضرت امام (ره) در حوزه امنیت فردی کدام است؟ و ابعاد، مقوله‌ها و مفاهیم و روابط بین مقوله‌های اصلی الگو در حوزه امنیت فردی، بر اساس گفت‌مان امام (ره) چگونه است؟ هستیم.

مبانی نظری:

پیشینه‌ها: پیشینه‌شناسی موضوع تحقیق مؤید آن است که تاکنون پژوهشی با عنوان «الگو امنیت فردی بر اساس گفت‌مان حضرت امام (ره)» انجام پذیرفته است. لیکن پژوهش‌های متفاوت و متنوعی در سطوح مختلف امنیتی و در جهت ارائه الگو انجام شده که از آن جمله می‌توان به امنیت در قرآن و سنت از طریق پژوهش‌کننده علوم اسلامی امام صادق (ع) - سال ۱۳۹۳، مکتب امنیتی امام خمینی (ره) دکتر علیرضا خسروی از مؤسسه فرهنگی ابرار معاصر تهران - سال ۱۳۹۱، تبیین نظریه امنیت در قرآن دکتر مرتضی خسروی از دانشگاه عالی دفاع ملی - سال ۱۳۸۷، ارائه الگوی راهبردی

۱۲ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷

دفاعی بر اساس اندیشه دفاعی حضرت امام خمینی (ره) دکتر رضا کرم‌نیا از دانشگاه عالی دفاع ملی-۱۳۹۱، نظریه امنیت امام خمینی (ره) با رویکرد امنیت ملی دکتر علیرضا اسلامی از دانشگاه عالی دفاع ملی- سال ۱۳۹۰ و امنیت در گفتمان اسلامی (با تأکید بر قرآن کریم) توسط دکتر اصغر افتخاری و تیمور کهراری تبار از دانشگاه عالی دفاع ملی- سال ۱۳۹۴ اشاره نمود که نتایج حاصل از آن به سهم خود قسمتی از موضوعات قابل توجه در پژوهش حاضر را مورد توجه قرار داده و در جهت معرفت به چستی امنیت فردی و شناخت ابعاد، مقوله‌ها و مفاهیم آن بسیار مؤثر و نقش بنیادین آن‌ها برای فهم موضوعی ما به این مفهوم را غنا بخشیده است.

مفهوم شناسی:

در بحث مفهوم شناسی تحقیق با بهره‌گیری از نظر ۳۱ اندیشمند و صاحب‌نظر حوزه امنیت مفاهیم، امنیت، فرد انسان و امنیت فردی مورد جمع‌بندی و تحلیل محتوا قرار گرفت و نتیجه نهایی پس از تأیید خبرگان این حوزه در قالب جدول ذیل ارائه می‌گردد:

منبع	تعاریف منتخب محقق	مفهوم
افتخاری، (۱۳۹۲: ۵۸)	امنیت به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن نسبت به منافع بازیگر تهدیدی وجود نداشته و یا در صورت وجود تهدید امکان مدیریت مؤثر آن برای بازیگری که مورد تهدید واقع شده؛ وجود داشته باشد.	امنیت
(جوادی آملی، ج: ۶، ۶۰۶) (لگا زایی: ۱۳۸۹)	هرچند به موجب تعریف ارسطویی انسان حیوان ناطق بوده و واجد درک کلیات است، لیکن حقیقت انسان آن موجود زنده‌ای است که متألهانه به سر می‌برد و حیات و زندگی او در تألهش خلاصه می‌شود و یا انسان (از حیوانیت تا عقل محض مراتب داشته) و اصیل آن موجود عاقلی بوده که قوه عاقله بر وجود او ریاست داشته (حی متأله، حکیم متأله) و الهی، خیرخواه، غیر خواه و عدالت‌خواه است. (نکته قابل توجه اینکه چنین هویتی است که به تمام مراتب و تعاریف انسانی توجه داشته و در حوزه امنیت فردی کاربردی است.)	فرد (انسان)

«حالت یا وضعیتی است که در آن، فرد مرکز و مهم‌ترین موضوع مرجع امنیت بوده و ماهیت جسمانی، روحانی و حیثیتی افراد جامعه، حقوق و آزادی‌های مشروع آنان مصون از هرگونه تعرض و تهدید است و ساختار شبکه روابط امنیتی اشخاص و دولت، به دور از هر تهدیدی در خدمت حفظ امنیت محیط پیرامون، اجتماع، محیط زیست و استقلال و مشارکت معنادار افراد و توانمندی آنان در تأمین نیاز و استقلال انسانی قرار داشته، به نحوی که: حیات و بقاء، هویت اشخاص، حقوق شهروندی در تجربه آزادانه انتخاب‌ها و امکان بهره‌گیری و حفظ فرصت‌ها با رهایی از نیاز و ترس و حفظ بندگی و قرار گرفتن در حصن الهی، فرد را در برابر خشونت دولت‌ها و دیگران حفظ کند»

و یا اینکه: امنیت فردی توجه به ابعاد انسانی، شخصی و شهروندی در بستر اعتقادی بوده و عبارت از: «حالت قرار داشتن فرد در وضعیت اطمینان و آرامش روحی، روانی بوده که با احساس آسایش مادی، سلامت جسمانی و یا خرسندی و رضایت‌مندی ناشی از تأمین و یا اقیاع خواسته‌ها، به دور از احساس خدشه و آسیب، حاصل آمده باشد»

جدول شماره (۱): تعاریف منتخب متغیرهای تحقیق

چارچوب نظری

چارچوب از حیث لغوی ساختی است که بر گرداگرد هر پدیده‌ای قرار دارد تا مانع از پراکندگی آن شود و یا روابطی است که درون موضوع تعریف می‌شود تا آن‌ها را به هم متصل سازد و بالاخره مبنای یکسانی و انسجام در موضوع مورد بحث را شکل می‌دهد. در قلمرو شناخت‌شناسی و نظریه‌پردازی چارچوب از اهمیت بسیاری برخوردار است، به گونه‌ای که فلاسفه علم بر این باورند که بدون توجه به چارچوب و درک آن نمی‌توان به شناختی متناسب از موضوع دست یافت (افتخاری، ۱۳۹۲: ۳۵۸).

در این تحقیق مبتنی بر آموزه‌های دین مبین اسلام، نگاه کلی به هستی‌شناسی، اعتقاد به ذات باری تعالی به‌عنوان مبداء هستی (حی، قیوم، علیم) و اعتقاد به حاکمیت نظم و انضباط هوشمندانه در نظام خلقت و اعتقاد به اینکه نظام تکوین در مسیر تکامل و تعالی انسان بوده و قلمرو هستی-شناختی، خداوند قادر وحی را مبداء و خالق هستی و مدیر و مدبر می‌داند و بر این اصل که حاکمیت نظم و انضباط هوشمندانه در نظام خلقت از ناحیه پروردگار عالمیان است، تأکید دارد. مبتنی بر اندیشه توحیدی بر این باور هستیم که جهان ماهیت از اوایی داشته و از خدا نشأت گرفته و حرکت به سوی اوایی دارد و سرانجام هستی نیز به خدا ختم می‌شود (أنا لله و أنا الیه راجعون) و

۱۴ ◆ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷

مبتنی بر این قاعده الهی و توحیدی، هر آنچه در عالم هستی به انحاء و اشکال مختلف در قالب رویدادها، پدیده‌ها، مفاهیم، صحنه‌ها و ... به ما عرضه می‌شوند، جملگی واجد قابلیت از خدایی و به‌سوی خدایی بودن را دارا بوده و توجه به مبدا و معاد در فهم حقیقی آن‌ها می‌بایستی مورد توجه قرار گیرد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۲: ۴۵-۸۷).

مبتنی بر موارد پیش‌گفته و با بهره‌گیری از اصول امنیت در جمهوری اسلامی ایران که پیشرفت و اعتلای فردی در آن بوده و تحول‌خواهی دائمی بر پایه اسلام ناب محمدی (ص) و سیره نظری و عملی بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام (ره) و در جهت تکمیل و تکامل ساختارها، فرآیندها و قواعد نظام سیاسی بر پایه اجرای بی‌کم و کاست اصول و نهادهای سازگی اصل خدمتگزاری به ملت، رعایت اصل انصاف و برابری میان تمام مردم، اصل تلاش دائمی مسئولین برای کسب خشنودی و رضایتمندی مردم بر اساس عدالتی که به‌صورت توأمان بخش اعظم مردم و منافع عمومی را شامل شود، پاسخگو بودن مسئولین در قبال مردم و طرد کامل الگوی دستور - اطاعت و جایگزینی آن با الگوی تأمین - اقناع - خدمتگزاری در رابطه مسئولین با مردم، لزوم مردمی بودن مسئولین و برآمدن آن‌ها از میان توده‌های مردم، نهادینه شدن خدمت و فداکاری برای مردم در ذهن و عمل مسئولین، تلاش در جهت نهادینه شدن عزت ملی (افراد ملت غیرمقلد و دل‌بسته به بیگانگان و برخوردار از روحیه مقاومت در برابر سلطه)، نهادینه شدن اعتماد به نقش ملی (عقلانیت‌گرا، ایثارگر، متعهد، مسئولیت‌پذیر، منضبط، باوجدان کاری و ... فعال در عرصه سازندگی کشور)، ایرانیان مرفه و خوشنود (ایرانیان به‌دوراز فقر، با توزیع مناسب درآمد، دارای امنیت غذایی و سلامت تأمین اجتماعی، دارای محیط‌زیست مطلوب، دارای نهاد مستحکم خانواده، مردم راضی) ایرانیان معنویت‌گرا بر پایه آئین اسلام ناب محمدی (ص) (نهادینه شدن فضائل اخلاقی، نهادینه شدن توحید و معاد گرایی، نهادینه شدن عمل به شریعت، همگانی شدن عبادت و مشارکت در شعائر و مراسم مذهبی) ایرانیان متعهد (همدل، همفکر، همکار و هم‌بخت تا سر حد دستیابی به بالاترین نصاب اعتماد میان مردم، نهادهای مدنی و دولت باهم و با یکدیگر) و در نهایت هویت‌یابی امت اسلامی بر پایه ارزش‌ها، مفاهیم و منابع مشترک و اعتماد متقابل و مقاوم در برابر سلطه بیگانگان مورد تأکید قرار گرفته است (عبدالله خانی، ۱۳۹۲: ۱۶).

و همچنین نظریه‌های مقوم و پشتیبان امنیت فردی از قبیل نظریه غفلت از وجود و ناامنی انسان توسط «هایدگر» یکی از بزرگ‌ترین فیلسوفان اگزیستانسیالیسم (فلسفه وجودی)، نظریه «عدالت» شهید مطهری، نظریه «رشد» شهید مطهری، نظریه «سعادت» ملامهدی نراقی و نظریه

تحلیل فضایی امنیت و امنیت فردی دکتر افتخاری جملگی در تدوین چارچوب نظری مؤثر بوده که نتیجه نهایی آن در قالب جدول ذیل ارائه می‌گردد.

مبانی نظری تحقیق							
منابع معرفتی (حس و تجربه، عقل، شهود و وحی)							
کلی (عالم هستی و از جمله انسان)				جزیی (امنیت فردی در ابعاد انسانی، شخصی و شهروندی در بستر اعتقادی)			
هستی-شناسی	معرفت-شناسی	ارزش‌شناسی	روش‌شناسی	هستی‌شناسی	معرفت-شناسی	ارزش‌شناسی	روش‌شناسی
ثبوتی	اثباتی	مطلوب، کمال	چگونگی	ثبوتی	اثباتی	مطلوب، کمال	چگونگی
اعتقاد به وحدت وجود و وجود منبسط، اصالت دادن به نفخه الهی به عنوان وجود اصیل انسان (حیّ مثالّه)	براهین عقلانی، علم حضوری، دلایل اثباتی وحدت وجود و عدم امکان دویت	کمال خواهی (مطلق)، خرسندی و قرب الهی (سعادت و رستگاری دنیوی و اخروی)	تمسک به قرآن و عترت پیامبر (ص)، بندگی خدا و قرار گرفتن در صراط مستقیم الهی	بندگی نفخه الهی، استحقاق برخوردار شدن از نعمت رحیمیه خداوند، استقرار عالمانه در حصن الهی، حظ معنوی، خرسندی و رضایت‌مندی معنوی و مادی	دلایل اثباتی در نعمت بودن امنیت و تأثیر بندگی و قرار گرفتن در حصن الهی در ادراک و برخوردار شدن از حظ معنوی	در بستر سازی و تسهیل شرایط بندگی و کسب شایستگی	(نقش دولت‌ها) حفظ حقوق و کرامت انسانی و بستر سازی و تسهیل شرایط در توفیق افراد به برقراری ارتباط سالم و خداپسندانه در مسیر بندگی و قرب الهی (نقش افراد) بندگی و عمل به تکلیف الهی در انواع ارتباطات

<p>«حظ معنوی و خرسندی «من الهی» انسان در برخوردارگی از نعمت رحیمیه به واسطه بندگی (فهم و عمل به تکلیف) و قرار گرفتن در حصن الهی است» (از حیث درونی) و حفظ حقوق و کرامت انسانی و بسترسازی و تسهیل شرایط در راستای توفیق افزاری افراد جامعه در برقراری ارتباطات مطمئن، سالم و خداپسندانه (از حیث بیرونی)</p>	<p>روشناسی</p>	<p>«همه از خداییم و به سوی خدا برمی گردیم» «عالم محضر خداست، آرامش دنیایی و سعادت اخروی در گرو کمال خواهی، تمسک به کتاب و سنت و عدم عصیان در محضر خداست»</p>	<p>نعمت بندگی</p>
--	----------------	--	-------------------

جدول شماره (۲): مبانی نظری تحقیق

روش شناسی

تحقیق حاضر به دنبال ارائه الگو در حوزه امنیت فردی بر اساس گفتمان امام (ره) است، به لحاظ عدم وجود الگو و یا نظریه‌های صریح از امنیت فردی در گفتمان امام (ره)، روش تحقیق در این پژوهش روش کیفی داده بنیاد (GT) بوده که در چارچوب آن از قواعد منطق استقرایی و تحلیل کیفی در طراحی الگوی راهبردی حوزه امنیت فردی بهره گرفته شده است.

در این رابطه مبتنی بر روش تحلیل تبیینی و توصیفی در نظر اندیشمندان با تعیین تکلیف گویه‌ها، ابعاد و مفاهیم و در نظر داشتن، ترادف، تجانس، تماثل و تشابه و حذف نکات تکراری در هر مرحله، کلیدواژه‌های مرتبط با امنیت فردی، احصاء و در پی آن مبتنی بر کلیدواژه‌های احصاء شده به ادبیات مربوط به جامعه آماری ورود کرده و در پی آن با بهره‌گیری از طریق استنتاج و استفاده از قواعد منطق استقرایی نظریه‌پردازی داده بنیاد (GT) و کدگذاری باز با لحاظ ترادف، تجانس، تماثل و تشابه و حذف نکات تکراری نسبت به احصاء کدها یا محورهای موجود در آن‌ها، تبیین مفاهیم یا کدهای مشترک بین گزاره‌ها و یا همان مفاهیم مشترک بین گزاره‌ها پرداخته و سپس با کدگذاری محوری نسبت به شناسایی مقوله‌های علی، محوری، واسطه‌ای، محیطی، راهبردی و پیامدی حوزه امنیت فردی اقدام و سرانجام با کدگذاری انتخابی نسبت به روایت داستان (تعریف کردن روابط بین مقوله‌های حوزه امنیت فردی به صورت داستان) اقدام گردید و البته در هر مرحله نظر نخبگی به صورت محدود و با لحاظ اشباع نظری اخذ و اعمال شده است.

جامعه آماری تحقیق نیز به دو دسته کلی شامل: دسته اول کلیه بیانات و مکتوبات امام (ره)، مرتبط با حوزه امنیت فردی است که در دسترس بوده و بیان‌کننده اندیشه، آراء، نظرات، رهنمودها

و تدابیر حضرت امام خمینی (ره) می‌باشند و دسته دوم شامل خبرگان، اندیشمندان و صاحب‌نظران در حوزه متغیرهای اصلی تحقیق‌اند که آشنا به مبانی اسلام و اندیشه‌های امام خمینی (ره) بوده و عنداللزوم داشتن سوابق استادی و تدریس در حوزه‌های علمیه و در دانشگاه عالی دفاع ملی و مسلط به حوزه موضوع امنیت باشند که این افراد به‌صورت هدفمند و محدود و با لحاظ اشباع نظری انتخاب شده‌اند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق: در این بخش از پژوهش، با امعان نظر به مفاهیم و مقوله‌های ابعاد چهارگانه (انسانی، شخصی، شهروندی و تأمینی) امنیت فردی در بستر اعتقادی که از تعامل، تحلیل نظر اندیشمندان، نظریه‌های پشتیبان، نظریه‌های ساخت الگوی راهبردی و مبانی و چارچوب نظری تحقیق حاصل آمده نسبت به دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل داده‌های احصاء شده از گفتمان امام (ره) در حوزه امنیت فردی، با در نظر داشتن مراحل سه‌گانه روش داده‌بنیاد به شرح توضیحات ذیل اقدام و در نهایت نتایج حاصله مبتنی بر همین روش تجمیع و با نشان دادن روابط فی‌مابین در قالب الگوی حوزه امنیت فردی ارائه خواهد شد:

مرحله نخست: تجزیه و تحلیل داده‌ها و انجام کدگذاری باز است که به‌منظور دسته‌بندی گزاره‌های انتخابی، تبیین مفاهیم (کدهای مشترک) و احصاء مقوله‌ها (مفاهیم مشترک) در ابعاد مختلف و مبتنی بر ادبیات حوزه «امنیت فردی» در گفتمان امام (ره) اقدام شده است.

مرحله دوم: از تجزیه و تحلیل داده‌ها، انجام کدگذاری محوری و شناخت عناصر مؤثر در ساخت، ویژگی‌ها، حفظ و ارتقاء دهنده‌ها و پیامدهای مفهوم امنیت فردی در موضوع تحقیق بوده که در این مرحله با انجام کدگذاری محوری نسبت به شناسایی نوع مقوله‌های علی، محوری، واسطه‌ای (زمینه‌ای)، محیطی، راهبردی و پیامدی امنیت فردی در گفتمان امام (ره) اقدام شده است. مرحله سوم: تجزیه و تحلیل داده‌ها با کدگذاری انتخابی و تعریف روابط بین مقوله‌های امنیت فردی در موضوع تحقیق اقدام به روایت داستان و در نتیجه آن الگو در حوزه امنیت فردی مبتنی بر گفتمان امام (ره) ارائه گردید.

توضیح اینکه به لحاظ کمی از مجموع ادبیات جمع‌آوری شده تعداد ۱۷۷ گویه و ۱۲۰ مفهوم و در مجموع ۶۴ مقوله احصاء گردیده که از این تعداد ۲۱ مورد مربوط به ابعاد و بستر اعتقادی و ۴۳ مورد نیز به محورهای شش‌گانه (GT) اختصاص دارد که شرح اجمالی، برابر جداول نمونه و توضیحات مطروحه در هر مرحله ارائه می‌گردد.

مرحله اول: انجام کدگذاری باز (مفاهیم امنیت فردی در گفتمان حضرت امام (ره))

در این مرحله، با تعمق در مجموعه آثار به‌جا مانده از حضرت امام (ره) (تعریف شده در جامعه آماری) بدو نسبت به احصاء و دسته‌بندی گویه‌ها و گزاره‌های انتخابی برابر جدول نمونه ذیل اقدام و در ثانی نسبت به تبیین مفاهیم و یا همان کدهای مشترک در حوزه امنیت فردی پرداخته شده است.

گویه‌ها و مفاهیم مشترک امنیت فردی در گفتمان حضرت امام (ره)	
گویه‌ها	مفاهیم مشترک
مکتب‌های الهی و توحیدی است که انسان درست می‌کند.	مکتب توحیدی، انسان‌ساز
انسان اگر درست شد، آرامش در مملکت پیدا می‌شود.	بندگی خدا ضامن آرامش
راه سعادت اجرای احکام اسلامی است.	سعادت در اجرای احکام اسلامی
همه در سایه قانون با امنیت کامل به سر می‌برند.	امنیت کامل در سایه قانون
زمادار با پایین‌ترین فرد جامعه برابر است.	برابری حاکم با پایین‌ترین فرد
برقراری عدالت اجتماعی سبب پیدایش محیط آرام و امن برای افراد	عدالت اجتماعی ضامن ایجاد محیط آرام و امن
حق تعیین سرنوشت از حقوق اساسی مردم است.	حق تعیین سرنوشت
انتخابات مال همه مردم و در انحصار هیچ‌کس نیست.	عمومی بودن حق انتخاب
اصل بر عدم مداخله دولت در حوزه خصوصی است.	اصل عدم مداخله دولت در حوزه خصوصی
تعدی از حدود الهی ظلم و موجب تعزیر و گاهی تقاص است.	امنیت قضایی با رعایت حدود الهی
انسان موجود متحرک، از مرتبه طبیعت تا مرتبه غیب و تا فناء بر الوهیت است.	مراتب کرامت انسان از طبیعت تا الوهیت
مسلمانان هنگامی می‌توانند در امنیت و آسایش به سر برده، ایمان و اخلاق فاضله خود را حفظ کنند که در پناه حکومت عدل و قانون قرار گیرند.	حکومت عدل و قانون بستر امنیت و آسایش
لزوم تعیین حوزه دخالت کارگزاران و دولت اسلامی در زندگی خصوصی افراد	لزوم تعیین تکلیف میزان دخالت کارگزاران و دولت در زندگی خصوصی افراد
ملت احساس نمایند که در سایه احکام عدل اسلامی جان و مال و حیثیت آنان در امان است.	احساس امنیت در سایه احکام عدل اسلامی

اسلام به قانون نظر آلی دارد، یعنی، آن را آلت و وسیله تحقق عدالت در جامعه می‌داند.	آلت بودن قانون در تحقق عدالت در جامعه
برخورداری از حقوق اجتماعی در جامعه بر اساس تابعیت کشور بوده و تمام شهروندان ایرانی از حقوق اجتماعی برخوردارند.	حقوق اجتماعی موقوف به تابعیت کشور است.
حقوق اجتماعی بر اساس مذهب، در جامعه توزیع نمی‌شود.	عدم دخالت مذهب در توزیع حقوق اجتماعی
تمام اقلیت‌های مذهبی در حکومت اسلامی می‌توانند به کلیه فرایض مذهب خود آزادانه عمل نمایند.	آزادی اقلیت‌های مذهبی در احوال شخصی
اقلیت‌های مذهبی نه تنها آزادند، بلکه دولت اسلامی موظف است از حقوق آن‌ها دفاع کند.	تکلیف حاکمیت در دفاع از حقوق اقلیت‌های مذهبی
(رده بالا) باید آرامش را به هر نحو که هست در کشور ایجاد کنند و این آرامش از رده بالا باید شروع شود.	ایجاد آرامش در کشور باید از رده بالا شروع شود.
مادامی که تزکیه در رده بالا نباشد و تصفیه در رده بالا نباشد آرامش حاصل نخواهد شد.	آرامش رده بالا منوط به تزکیه و تصفیه آن‌هاست.
همه در سایه قانون با امنیت کامل به سر می‌برند.	امنیت کامل در سایه قانون
در پناه حکومت عدل و قانون امنیت و آسایش ایمان و اخلاق فاضله حفظ می‌گردد.	حفظ امنیت و آسایش در پناه حکومت عدل و قانون
ملت باید احساس کنند که در سایه احکام عدل اسلامی جان و مال و حیثیت آنان در امان است.	امنیت قضایی در سایه احکام عدل اسلامی
واجب است بر همه ما، بر همه شما که اگر توطئه‌ای دیدید و اگر رفت و آمد مشکوکی را دیدید، خودتان توجه کنید و اطلاع بدهید.	لزوم دخالت مردم در انعکاس موارد مشکوک
باید ملت احساس آرامش و امنیت کند و آسوده‌خاطر و مطمئن از همه جهات به کارهای خویش ادامه دهد.	ملت، شایسته احساس آرامش و امنیت همه‌جانبه است

جدول شماره (۳): نمونه گویه‌ها و مفاهیم مشترک امنیت فردی در گفت‌مان حضرت امام (ره)

در مرحله کدگذاری باز و احصاء مفاهیم از گویه‌ها و ادبیات تحقیق در ابعاد اعتقادی، انسانی، شخصی، شهروندی و تأمینی با لحاظ ترادف، تجانس، تماثل و تشابه و حذف نکات تکراری مجموعاً تعداد ۱۲۰ مفهوم مشترک احصاء شده که در ذیل اهم مفاهیم مربوط به هر بعد به صورت تفکیکی روایت می‌گردد.

۲۰ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷

بعد اعتقادی: در خصوص مفاهیم بعد اعتقادی حضرت امام (ره) قائل به وحدت وجود و وجود منبسط بوده و ریشه تمام ناامنی‌ها را در خود بشر و ناشی از بندگی غیر خدا و عدم جهاد اکبر دانسته و معتقد به اصالت مکتب توحیدی اسلام در انسان‌سازی و بندگی حقیقی، محکوم بودن پرستش غیرخدا، اصالت و برتری حظ معنوی و نازل بودن حظ مادی، مرآت‌ی و مستظل بودن طبیعت، احترام و اعتقاد عملی به حقوق بشر، تقوا و پاکی ملاک برتری انسان، برابری زمامداران با پایین‌ترین فرد جامعه، مقصد بودن توحید عقیده، ظلم‌ستیزی و توحید کلمه و تأثیر اخلاص و عمل صالح در پرتو و پناه حکومت عدل اسلامی و تابعیت از قانون شرع در امنیت و آسایش افراد، سعادت حقیقی انسان و برخوردارگی از نعمت طمأنینه، آرامش، سکینه و اطمینان قلب و آزادی و استقلال و حرکت در مسیر قرب الهی برای آحاد افراد جامعه اعلام داشته است.

بعد انسانی: حضرت امام (ره) در بعد انسانی، انسان را موجودی غیرمستقل، وابسته، نیازمند، مستظل، موجودی دوبعدی و ذومراتب دانسته که بسته به وضعیت ریاست هریک از قوای وجودی‌اش، از قوای شهویه، غضبیه و وهمیه گرفته تا ریاست قوه عاقله، فعلیت کرامت انسان نیز از طبیعت تا فناء در الوهیت مراتب داشته و البته در شرایط ریاست قوه عاقله، عدالت‌خواهی و الهی بودن حقیقت وجودی منزلت انسان را تشکیل داده و شایسته بهره‌مندی از نعمت امنیت دانسته است و فارغ از نژاد، زبان، قومیت، جنسیت، گروه و ناحیه از حقوقی (حق حیات، آزادی، انتخاب، تعیین سرنوشت، ساخته شدن انسان و تهذیب او در مسیر قرب الهی و...) برخوردار است که جملگی محترم بوده و در کنار تکالیف انسانی از اسباب قرب الهی و نیل به سعادت او است.

بعد شخصی: در بعد شخصی حضرت امام (ره) حقوق شخصی، حریم خصوصی، جان، مال، حیثیت و آبروی افراد را در سایه احکام عدل اسلامی محترم دانسته و تعرض و هتک آن را ممنوع اعلام داشته است و بر اصل قانونی بودن جرم و مجازات و اصل عدم مداخله و تعدی دولت در حوزه خصوصی و محترم بودن محیط محرمانگی افراد و لزوم حفظ آن و تعیین تکلیف میزان دخالت و اعمال محدودیت دولت‌مردان در زندگی خصوصی افراد، ممنوعیت تجسس از احوال اشخاص، ممنوعیت تعدی، توهین، افتراء و ورود غیرمجاز به حریم خصوصی افراد تأکید داشته است.

بعد شهروندی: در بعد شهروندی حضرت امام (ره) بر مشارکت افراد جامعه در جهت شکل‌گیری جامعه انسانی و اصلاح مستمر آن در مسیر تکامل الهی با برپایی حکومت عدل در بستر

قوانین شرع مقدس اسلام و حدود الهی تأکید داشته و عمل به تکلیف همگانی را ضامن سعادت دانسته و تقوا و پاکی را ملاک برتری انسان‌ها عنوان داشته، معظم‌له ایجاد امنیت و آسایش برای مردم را منوط به تزکیه و تصفیه در رده‌های بالا اعلام دانسته، بیزاری از هرگونه تعدی و ظلم و ممنوعیت رفتار غیراسلامی، محترم شمردن حقوق شهروندی از جمله حق مشارکت، حق دخالت در سرنوشت و... حکومت اسلامی شأن و مقام نیست، بلکه وسیله برقراری نظام عادلانه، ضامن نیل به حقوق و ریشه‌کنی ظلم و ستم، رفع فقر و رفاه فقرا و ممنوعیت زورگویی و ستم، پرهیز از هر نوع دیکتاتوری، برخورد عادلانه کارگزاران با مردم، ممنوعیت تأذی ملت توسط دولت، خدمتگزاری، برقراری عدالت اجتماعی و احترام به استقلال و آزادی است. ایجاد آرامش در کشور باید از رده بالا شروع شود، آرامش و امنیت قضایی در سایه احکام عدل اسلامی و اجرای حدود الهی حاصل گردد، اقدام کارگزاران امور امنیتی در چارچوب قانون و حکم مراجع قضایی و بر لزوم دخالت مردم در انعکاس موارد مشکوک، تأکید شده، همچنین بر تکلیف حاکمیت در دفاع از حقوق اقلیت‌های مذهبی، احوال شخصیه، مطرح نبودن تفاوت مذهبی در اسلام، موکول بودن حقوق اجتماعی به تابعیت کشور، عدم دخالت مذهب و دین در توزیع حقوق اجتماعی تأکید شده است.

بعد تأمینی: امام خمینی (ره) مبتنی بر اختیار و آزادی انسان، در وهله اول بر لزوم کنار زدن حجاب نفسانی توسط هر انسانی تأکید فرموده و در پی آن در راستای انسان‌سازی و ایجاد، حفظ و ارتقاء امنیت، احکام نورانی اسلام را ضامن آسایش و آرامش انسان‌ها معرفی و بر نقش حکومت عدل اسلامی و قانون شرع، لزوم تبعیت قوانین، احکام قضایی و تشریفات آن‌ها از اسلام، مسئولیت خطیر قوه قضائیه در اجرای حدود و احکام الهی در تأمین امنیت فردی، مسئولیت امنیت داخلی و جلوگیری از تضییع حقوق انسانی، شخصی و شهروندی با ناجا و اینکه نیروهای مسلح اساس امنیت هستند و تحقق مقصد اعلاّی اسلامی منوط به قیام فعالانه تمام ملت بوده و ایجاد امنیت در جامعه بر عهده نیروهای مسلح (ناجا) و تمام مردم است و اینکه مسئولین امنیتی می‌بایست بر اساس احکام قضایی اسلام اقدام نمایند و اجرای احکام و نظارت را از وظایف مهم پیغمبران (حاکمان) عنوان داشته و استقلال و قاطعیت را لازمه قضات واجد شرایط اسلامی عنوان فرموده‌اند. ایشان قانون را وسیله اصلاح اعتقادی و تهذیب انسان و آلت در تحقق عدالت در جامعه و وسیله برقرار شدن نظم اجتماعی عادلانه معرفی و تحقق امنیت قضایی در ذهن مردم را منوط به

رعایت حدود الهی در جهت حفظ حقوق انسانی، حفظ حریم شخصی و حقوق شهروندی می‌دانند.

مرحله دوم: کدگذاری محوری: دسته‌بندی مقوله‌های امنیت فردی در گفتمان حضرت امام (ره) از آنجایی که در معرفت به مفاهیم مخصوصاً در حوزه امنیت، شناخت عناصر مؤثر در ساخت، ویژگی‌ها، حفظ و ارتقاء دهنده‌های آن «مفهوم» مهم و ضروری است، در این مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌ها با کدگذاری محوری ضمن تجمیع و ترکیب مفاهیم مشترک، نسبت به شناسایی نوع مقوله‌های علی، محوری، واسطه‌ای (زمینه‌ای)، محیطی، راهبردی و پیامدی امنیت فردی در گفتمان حضرت امام (ره) پرداخته شده که نتیجه جمع‌بندی به عمل آمده به شرح جدول نمونه ذیل ارائه و در ثانی هر دسته از مقولات محورهای شش‌گانه به صورت تفکیکی روایت می‌گردد.

نوع مقوله	مقوله‌ها (حاصل از ترکیب و تجمیع مفاهیم مشترک)	شناسه‌ها
علی	حفظ تمام مراتب کرامت و حقوق انسانی	C1
محوری	امنیت همه‌جانبه حقوق انسان و تکلیف حکومت عدل اسلامی	C12
محوری	حفظ حقوق و کرامت انسانی در بستر حکومت عدل و گماردن کارگزاران عادل	C14
راهبردی	ممنوعیت دخالت در حریم خصوصی و محرمانگی افراد	C22
راهبردی	رسالت حاکم مسلمان تبعیت از قانون، خدمتگزاری، برپایی عدالت و عدم ظلم	C24
واسطه‌ای	افزایش مشارکت و دخالت مردم در سرنوشت خود	C30
واسطه‌ای	قانون محوری کارگزاران و مجازات خاطیان	C32
محیطی	ملاک تابعیت صرف در حفظ کرامت و حقوق انسانی	C34
محیطی	حاکمیت فرهنگ دینی با حق مشارکت و دخالت مردم در سرنوشت جامعه	C36
پیامدی	آرامش و رضایتمندی در تحقق مقصد اعلای اسلامی	C40
پیامدی	تعالی انسانی، حظ معنوی و امنیت همه‌جانبه	C42

جدول شماره (۴): نمونه مقوله‌های امنیت فردی در گفتمان حضرت امام (ره)

روایت مقوله‌های علی: مبتنی بر دیدگاه حضرت امام (ره) چون ریشه ناامنی در خود بشر است، عناصر ساخت و علل و عوامل شکل‌گیری امنیت فردی عبارتند از: معرفت به خود، جهاد با نفس، اعتقاد به وحدت وجود، وجود منبسط و خداوند یگانه، فراهم‌سازی بستر ریاست قوه عاقله منجر به توحید محوری، توحید عقیده، توحید کلمه، ظلم‌ستیزی، بندگی و عمل صالح، حظ معنوی، تحقق بستر حکومت عدل اسلامی با طراحی اسلام و بر اساس مکتب توحیدی

انسان‌ساز، لحاظ تمام مراتب کرامت انسانی از طبیعت تا فناء در الوهیت در جهت احترام و مراعات حقوق انسانی، شخصی، حریم خصوصی و شهروندی افراد جامعه در چارچوب حدود الهی و از طریق کارگزاران عادل و ذی‌صلاح و با هدف قرب الهی و سعادت اخروی است.

روایت مقوله‌های محوری: حضرت امام (ره)، حظ مادی مرآت‌ی طبیعی به‌علاوه حظ معنوی ناشی از معرفت نفس، جهاد با نفس رفع حجاب نفسانی، ریاست قوه عاقله، انسان‌سازی، بندگی و پذیرش حاکمیت الله، عدالت‌خواهی، عدالت محوری، عدالت اجتماعی، سعادت دنیا و آخرت، اجرای قانون شرع، پیاده‌سازی احکام اسلام، مراعات حقوق و آزادی‌های فردی، حفظ حریم شخصی و شهروندی افراد با گماردن حاکمان عادل در پناه حکومت عدل، تحقق آسایش دنیوی و رستگاری اخروی در مسیر قرب الهی را از مهم‌ترین مقوله‌های محوری اعلام فرموده‌اند.

روایت مقوله‌های راهبردی: حضرت امام (ره) بر تقویت توجه به مبدا و وجود و استقامت و مراقبت مستمر در بندگی خداوند، مراعات حدود الهی، حفظ حظ معنوی، جدیت همگانی در بهره‌گیری از حق تعیین سرنوشت، اصرار بر انتخاب اصلح و مناسب، تقویت نگاه «آلی» داشتن به حکومت، قانون و نحو زندگی انسان در مسیر تقویت ریاست قوه عاقله، احصاء و به‌کارگیری حقوق و تکالیف انسانی، شخصی، حریم خصوصی و شهروندی افراد جامعه در نیل به بندگی و عمل صالح، ظلم‌ستیزی، توحید عقیده و توحید کلمه، با لحاظ تمام مراتب کرامت انسانی از طبیعت تا فناء در الوهیت، تأکید بر عمل به تکلیف کارگزاران (حاکمان و زمامداران، مردم، قوه قضاییه، نیروهای مسلح و نیروی انتظامی، مسئولان امنیتی در چارچوب احکام قضایی) در تبعیت از حدود الهی و بقاء در چارچوب دین و در بستر حکومت عدل اسلامی با ایتنای قوانین و مقررات بر شرع مقدس اسلام و حسن رفتار با مردم جامعه در برخورداری جمعی از نعمت امنیت، عمق-بخشی آحاد ملت به درک عمیق از معاد در جهت تنظیم رفتار دنیایی تأکید فرموده‌اند.

روایت مقوله‌های واسطه‌ای: مبتنی بر دیدگاه حضرت امام (ره) کمال‌طلبی انسان در کنار زدن حجاب‌های نفسانی، استحکام و تحول ساختاری در حکومت عدل و قانون شرع در مراعات کرامت انسانی از مراتب طبیعت تا فناء در الوهیت، گسترش دخالت مردم در سرنوشت خود، ترویج برابری حاکمان و زمامداران با پایین‌ترین افراد جامعه و تقوا محوری به‌عنوان ملاک برتری انسان‌ها، محدود نمودن اقدام کارگزاران در تبعیت از قانون و پرهیز از دیکتاتوری، برخورد قاطع با انحرافات مسئولان و عنداللزوم خلع آنان، تقویت احساس امنیت، آرامش قضایی و سعادت با

۲۴ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷ ————— ♦
تقویت عدالت اجتماعی و ترویج عدالت محوری در پناه حکومت عدل و ارتقاء باور دینی به مسئله معاد در سطح مسئولان و مردم، استمرار حرکت در مسیر بندگی و قرب الهی (ارتقاء).
غفلت از وجود و عدم توجه به مبداء، ضعف در معرفت و عدم اصلاح خود، عدم مراقبت از نفس، حجاب نفسانی و عدم جهاد با نفس، لذت پرستی و ماندن در حظ مادی و علوم طبیعی، هر نوع پرستش غیرخدا، گرایش به ظلم و دیکتاتوری، عدم تزکیه و تصفیه در رده‌های بالا، خودمحوری حاکمان و عدم تبعیت‌شان از قانون شرع، بی‌تفاوتی مردم در عمل به تکلیف و رعایت حدود الهی، عدم تحقق حکومت عدل اسلامی، غفلت و بی‌توجهی به معاد (موانع).

روایت مقوله‌های محیطی: مبتنی بر دیدگاه حضرت امام (ره) حاکمیت اصول و ارزش‌های مکتب الهی و توحیدی، ایجاد جامعه دینی عزت‌مدار و ذلت‌ستیز با حق دخالت مردم در سرنوشت خود، ترویج فرهنگ ارزشی اسلام در جامعه؛ ترویج فضای خودباوری و جلوگیری از تعدیات ظالمانه ارباب، محکومیت هر نوع پرستش غیر خدا، ترویج فرهنگ برابری زمامدار با پایین‌ترین فرد جامعه، تقوا و پاکی ملاک برتری بودن، وضع قوانین و مقررات اجتماعی، اقتصادی و غیره در جهت تربیت انسان بر اساس ایمان به خدا و هدایت انسان به طرف تعالی و سعادت، ترویج فرهنگ بیزاری از ظلم و ستم، محترم بودن حقوق و آزادی‌های فردی، شخصی و شهروندی، برخورداری از حقوق اجتماعی در جامعه بر اساس تابعیت کشور، برخورداری از نعمت ولایت فقیه، اعمال سیاست‌های عادلانه الهی برای سعادت دنیا و آخرت را از مقوله‌های محیطی اعلام فرموده‌اند.

روایت مقوله‌های پیامدی: مبتنی بر دیدگاه حضرت امام (ره) در صورتی که اصلاح فردی صورت بگیرد و عناصر ساخت امنیت فردی نیز به‌درستی در جامعه محقق شود، شاهد آثار و پیامدهای مثبتی خواهیم بود که از آن جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود: تهذیب نفس و تربیت و تعالی انسان‌ها، رفع حجاب نفسانی و نگرانی، آسایش مردم، طمأنینه، سکینه و اطمینان قلب، عدم نزاع، دعوا و تزلزل، احساس آرامش، آرامش قضایی، امنیت قضایی، احساس سعادت‌مندی، توحید عقیده، توحید کلمه، تحقق عدالت اجتماعی، حظ معنوی و امنیت کامل و همه‌جانبه در افراد جامعه.

مرحله سوم؛ کدگذاری انتخابی (روایت روابط مقوله‌های امنیت فردی در گفت‌وگو حضرت امام (ره))
در این مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌ها با کدگذاری انتخابی به روایت داستان و تعریف روابط بین مقوله‌های علی، محوری، راهبردی، واسطه‌ای، محیطی و پیامدی حوزه امنیت فردی مبتنی بر گفت‌وگو حضرت امام (ره) می‌پردازیم.

کلیات منظومه فکری و ابعاد اعتقادی، انسانی، شخصی، شهروندی و تأمینی حضرت امام خمینی (ره) در حوزه امنیت فردی، مؤید آن است که معظم‌له حاکمیت مطلق را از آن‌الله دانسته و مبتنی بر اندیشه ناب توحیدی، عالم را از مبداء خیر مطلق تا منتهی‌الیه آن یک موجود می‌دانند و قائل به وحدت وجودند، ایشان معتقدند که حقیقت انسان نفخه الهی و واجد کرامت، هویت و حقوق انسانی بوده و رابطه انسان با خداوند را تحت «احاطه قیومی» حضرت حق می‌دانند که مبتنی بر آن در کنار حقوقی که برای انسان تعریف شده، تکالیفی منظور است که راه سعادت انسان در اجرای آن تکالیف و بسترسازی تحقق آن حقوق است که اساس و چارچوب آن در احکام نورانی اسلام متجلی است. ایشان ریشه امنیت را حظ ناشی از ریاست قوه عاقله، بندگی و پذیرش حاکمیت الله دانسته و بر این باورند که نیل به سعادت و امنیت کامل در گرو ریاست عقل و جز از طریق تشکیل حکومت اسلامی و در پرتو حکومت عدل، مردم‌سالاری اسلامی و در سایه قانون و شرع قابل تحقق نیست.

حضرت امام (ره) در راستای حفظ هویت و حقوق انسانی و برخورداری افراد جامعه از نعمت امنیت، حریم خصوصی و محرمانگی افراد را در سایه احکام عدل اسلامی محترم شمرده و ضمن تأکید بر حفظ و ارتقاء کرامت، حقوق شخصی و محرمانگی تمام افراد جامعه بر لزوم اعتقاد به مکتب‌های الهی و توحیدی و اعتقاد به اسلام ناب و دین‌باوری، خردورزی و عقل‌گرایی، معرفی عدالت اجتماعی به‌عنوان اهداف انبیاء و اولیاء الهی و لزوم عدالت‌ورزی در پیاده‌سازی قوانین و مقررات تأکید جدی داشته و ضمن تأکید جدی بر مشارکت عمومی و تکلیف حاکمیت در بهره‌مندی همگان از نعمت امنیت، لازمه رشد و تعالی معنوی انسان‌ها را تقویت باورها، تأمین نیازهای اساسی و رفع محرومیت از آن‌ها عنوان فرموده و بر جهت‌گیری اساسی سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصاد اسلامی در رفع فقر و محرومیت از اقشار کم‌درآمد و مستمند تأکید فرموده‌اند.

حضرت امام (ره) ریشه ناامنی را در خود بشر اعلام فرموده و بر این باورند که ریشه همه فسادها در عدم جهاد نفس و جهاد اکبر بوده و بر نقش جهاد اکبر، در درست شدن انسان‌ها تأکید جدی داشته و ضمن اصیل دانستن حظ معنوی ناشی از علوم الهی، (علمی که ارتباطش با الله برای عالم معلوم باشد) جمیع علوم طبیعی و حظ طبیعی ناشی از آن را نازل توصیف فرموده و برای طبیعت قابلیت مرآت‌ی قائل بوده که وسیله آن می‌شود خداوند را دید.

۲۶ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷

در نگاه حضرت امام خمینی (ره) قانون ابزار انسان‌سازی و تحقق نظم و عدالت بوده و امنیت قضایی در گرو مراعات حدود الهی و حفظ حقوق انسانی است، ایشان بر بهره‌مندی از سیستم‌های تقنینی و قضایی اسلام‌پایه و تبعیت عملی از حدود و احکام الهی تأکید فرموده و معتقدند که حدود الهی قابلیت ایجاد، حفظ و ارتقاء تمام مراتب کرامت انسانی را داشته و ضامن حقوق و امنیت حقیقی در ابناء بشر است، معظم‌له در سخنرانی‌ها و فرامین صادره توجه ویژه‌ای به تأثیر حفظ شأنیت و احترام به حقوق انسانی، حریم خصوصی و حقوق شهروندان در تمام ابعاد و زوایا داشته و ابزار تأمین هریک از این ابعاد از دانی‌ترین مرتبه طبیعی تا عالی‌ترین مرتبه آن را در فناء در الوهیت دانسته و بر نقش حکومت عدل و حاکمان و دولت‌مردان مسلمان و حق‌مدار در احترام به این حقوق و فراهم نمودن بستر امنیت آحاد افراد جامعه در نیل به سعادت حقیقی و قرب الهی تأکیدات فراوانی داشته‌اند.

حضرت امام (ره) رسالت حاکمان مسلمان را تبعیت از قانون، خدمتگزاری، برپایی عدالت و عدم ظلم در تحقق مقصد اعلا‌ی اسلام عنوان داشته و التزام عملی آنان به احکام و قوانین اسلام را تکلیف حکومتی و از موجبات استیفای حقوق، آسایش و آرامش مردم دانسته و پیامد چنین وضعیتی را بهره‌مندی از حاکمیت رهبری الهی، رعایت قانون شرع و حدود الهی، تعالی انسانی و حظ معنوی، رضایتمندی و سعادت و همچنین ایجاد احساس امنیت مردم در جهت تحقق توحید عقیده و توحید کلمه می‌دانند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

نتیجه‌گیری: همان‌طور که ملاحظه شد از مجموع ۱۷۷ گویه و گزاره انتخابی از جامعه آماری، تعداد ۱۲۰ مفهوم مشترک در چهار بعد انسانی، شخصی، شهروندی و تأمین‌ی در بستر اعتقادی اسلام ناب احصاء گردید که در نهایت تعداد ۶۴ مقوله احصاء و جمع‌بندی شده که الگوی امنیت فردی در نگاه حضرت امام خمینی (ره) را تشکیل داده و به شرح نمودار ذیل قابل ارائه می‌باشد.

الگوی امنیت فردی درگفتمان حضرت امام خمینی (ره)

ابعاد انسانی، شخصی، شهروندی و تأمینی در بستر اعتقادی

مقوله‌های پیامدی: تعالی انسانی، حفظ معنوی و امنیت همه‌جانبه، تحقق حکومت عدل و قانون، سعادت‌مندی در بهره‌مندی از رهبری الهی، آرامش و رضایت‌مندی در تحقق مقصد اعلا‌ی اسلامی، توحید عقیده و توحید کلمه

مقوله‌های راهبردی: ترویج و تقویت معرفت نفس و توجه به مبداء وجود و استقامت در بندگی و مراعات حدود الهی، انسان‌سازی و اصلاح جامعه در گرو تزکیه و تصفیه مسئولان، شایسته‌سالاری و برابری حاکمان با پایین‌ترین افراد جامعه، حفظ حقوق و آزادی‌های انسانی در چارچوب حدود الهی، ایجاد وحدت همگانی در بستر ریاست قوه عاقله و نگاه ابزاری به قانون و حکومت، لازمه حکومت عدل ساختارمندی پاسخگویی کارگزاران در قبال ملت، قانون و خداوند، حکومت وسیله نظم عادلانه، بسط عدالت و ایجاد رفاه و نه شأن و مقام، رسالت حاکم مسلمان تبعیت از قانون، خدمت‌گزاری، برپایی عدالت و عدم ظلم، حفظ و تقویت احساس امنیت افراد با تعیین حدود و کیفر دخالت کارگزاران در زندگی و حریم شخصی افراد، شرط انحصاری تابعیت در بهره‌مندی همگانی از نعمت امنیت، امنیت کامل در بستر وضع قوانین شرعی، قانون وسیله اصلاح اعتقادی، تهذیب نفس، نظم اجتماعی و عدالت، ممنوعیت دخالت دولت‌مردان در حریم خصوصی و محرمانگی افراد، امنیت قضایی در گرو حفظ حقوق و کرامت انسانی در سایه احکام عدل اسلامی و قضات مستقل و قاطع

مقوله‌های واسطه‌ای یا مداخله‌گر: غفلت از وجود ضد امنیت، حکومت عدل اسلامی، مردم‌سالار تعالی بخش، غفلت از اصول موجب انحراف و ضد امنیت، قانون محوری کارگزاران و مجازات خاطیان، افزایش مشارکت و دخالت مردم در سرنوشت خود تعمیق فرهنگ و باور دینی

مقوله‌های محیطی: حاکمیت فرهنگ دینی با حق مشارکت و دخالت مردم در سرنوشت جامعه، وجود قوانین تعالی بخش، عمومیت باور استقلال طلبی و ظلم‌ستیزی، ملاک تابعیت صرف در حفظ کرامت و حقوق انسانی

مقوله‌های محوری: رفع جهل و حجاب‌های نفسانی تحت ریاست قوه عاقله، حفظ ناشی از ریاست قوه عاقله، بندگی و پذیرش حاکمیت الله، حفظ حقوق و کرامت انسانی در بستر حکومت عدل و گماردن کارگزاران عادل، امنیت همه‌جانبه حقوق انسان و تکلیف حکومت عدل اسلامی، التزام عملی حاکمان به احکام و قوانین اسلام، تکلیف حکومتی و از موجبات استیفای حقوق و آسایش و آرامش مردم، مشروعیت عمل حاکمان به رعایت قانون شرع و احساس امنیت در مردم، اجرای احکام اسلام ضامن استیفای حقوق بشر

مقوله‌های علی: ریاست قوه عاقله، خودشناسی و جهاد با نفس و بندگی خدا، حکومت عدل اسلامی با کارگزاران عادل و ذیصلاح، حفظ تمام مراتب کرامت و حقوق انسانی، رضایت‌مندی و حفظ معنوی، توحید عقیده و توحید کلمه

۲۸ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷

در این مقاله، نشان داده شد که چگونه می‌توان با استفاده از روش‌شناسی کیفی داده بنیاد، از اطلاعات به دست آمده حاصل از جامعه آماری منتسب به حضرت امام (ره) برای الگو پردازی در حوزه امنیت فردی بهره گرفت تا از این طریق بتواند مبنای عمل ساختارها و سازمان‌های مختلف تقنینی، اجرائی و قضایی در مجموعه حاکمیت و حتی در سایر بخش‌های دولتی و شخصی قرار گیرد.

پیشنهادات: با توجه به نتایج حاصل از بررسی و تحلیل نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام (ره) لذا اقدام مقتضی در جهت تحقق موارد ذیل مورد پیشنهاد است.

پیشنهاد علمی: در جهت تکمیل جوانب نظری، آسیب‌شناسی امنیت فردی در جمهوری اسلامی ایران و راهبردهای مقابله با آن‌ها و راهبردهای مقابله و کاهش تأثیر آسیب ساختارهای حکومتی بر امنیت فردی در جمهوری اسلامی ایران. مورد پژوهش قرار گیرد.

پیشنهاد کاربردی: مسئولین و متولیان مدیریت نظام اسلامی از نتایج حاصل از این تحقیق (حداقل در حوزه نظر) برای بهبود اداره امور محوله و توسعه پیام انقلاب در جهت انسان‌سازی در مسیر قرب الهی استفاده نمایند؛ تا بستر و زمینه‌های لازم در جهت پیاده‌سازی الگو فراهم گردد.

منابع:

- قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی، (۱۳۷۳)، چاپ باقری، ناشر دارالقرآن الکریم دفتر مطالعات معارف اسلامی.
- نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، (۱۳۷۹)، چاپ دوم، قم: مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی الهادی.
- امام خمینی (ره)، (۱۳۵۷)، ولایت فقیه، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- _____ (۱۳۶۸)، تحریر الوسیله جلد دوم، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، انتشارات دارالعلم.
- _____ (۱۳۷۶)، شرح چهل حدیث، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ شانزدهم.
- _____ (۱۳۸۸)، شرح حدیث جنود عقل و جهل، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام، چاپ سیزدهم.
- _____ (۱۳۸۵) صحیفه امام: مجموعه آثار، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ عروج
- _____ (۱۳۹۰)، نرم‌افزار حدیث نور (صحیفه نور)، قم: مرکز تحقیقات علوم اسلامی.
- اخوان کاظمی، بهرام، (۱۳۸۶)، امنیت در نظام سیاسی اسلام، تهران: انتشارات کانون اندیشه جوان.
- Σ ادیانی، سیدیونس، (۱۳۸۸)، ابعاد حریم خصوصی در حکومت اسلامی، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- استراس، انسلم و جولیت کرین، (۱۳۸۵)، اصول روش تحقیق کیفی (نظریه مبنایی؛ رویه‌ها و شیوه‌ها)، رحمت پور، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- استراس و همکاران، (۱۳۹۰)، اصول روش تحقیق کیفی، بیوک محمدی (مترجم)، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- آشوری، داریوش، (۱۳۸۷)، دانشنامه سیاسی، نشر مروارید، چاپ شانزدهم.
- افتخاری، اصغر، (۱۳۹۲)، امنیت اجتماعی شده با رویکرد اسلامی، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- _____ (۱۳۷۹)، انتظام ملی، تهران: نشر سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی.

۳۰ ♦ فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم، شماره بیست و نهم، پاییز ۱۳۹۷

- انصاری، باقر، (۱۳۸۶)، *حقوق حریم خصوصی*، تهران: انتشارات سمت.
- ایان، بار بور، (۱۳۶۲)، *علم و دین*، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ایران‌نژاد پاریزی، مهدی، (۱۳۸۲)، *روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی*، تهران: نشر مدران.
- بوزان، باری، (۱۳۸۹)، *مردم، دولت‌ها و هراس*، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: چاپ دوم.
- جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۱)، *ماه نگار راهبردی*، دیدبان امنیت ملی، شماره ۱۱، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- جوادی آملی، عبدالله، (۱۳۸۴)، *حق و تکلیف در اسلام*، قم: مؤسسه اسراء.
- _____ (۱۳۹۲)، *کتابخانه دیجیتال اسراء*، قم: انتشارات اسراء.
- جمشیدی، محمدحسین، (۱۳۸۴)، *اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)*، تهران: پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی.
- چهاردولی، عباس، (۱۳۹۱)، *جزوه آموزشی روش تحقیق*، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ذوالفقاریان، محمدرضا و لطیفی، میثم، (۱۳۹۰)، *نظریه پردازی داده بنیاد*، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- رنجبر، مقصود، (۱۳۸۲)، *حقوق و آزادی‌های فردی از دیدگاه امام خمینی*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- عبدالله خانی، علی، (۱۳۹۲)، *بنیان‌های امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: ابرار معاصر.
- _____ (۱۳۸۹)، *نظریه‌های امنیت، تهران: مؤسسه فرهنگی ابرار معاصر تهران*.
- مبانی نظری *سند تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران*، (۱۳۹۰).
- مطهری، مرتضی، (۱۳۸۱)، *مجموعه آثار*، جلد ۲۱، چاپ اول، قم: انتشارات صدرا.
- _____ (۱۳۷۹)، *مجموعه آثار*، جلد ۱۹، چاپ دوم، قم: انتشارات صدرا.
- _____ (۱۳۷۸)، *نرم‌افزار مجموعه آثار و نرم‌افزار حدیث نور*، قم: مرکز تحقیقات علوم اسلامی.
- _____ (۱۳۸۴)، *نهضت‌های اسلامی در صدساله اخیر*، تهران: صدرا.
- _____ (۱۳۵۸)، *بیست گفتار*، چاپ پنجم، قم: انتشارات صدرا.

- _____ (۱۳۶۱)، *پیرامون انقلاب اسلامی*، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- _____ (۱۳۶۱)، *انسان و ایمان*، انتشارات صدرا.
- _____ (۱۳۶۲)، *بررسی اجمالی مبانی اقتصاد اسلامی*، تهران: انتشارات حکمت.
- _____ (۱۳۶۷)، *اسلام و مقتضیات زمان*، تهران: انتشارات صدرا.
- _____ (۱۳۶۸)، *مجموعه آثار*، تهران: انتشارات صدرا.
- _____ (۱۳۶۹)، *نظری به اقتصاد اسلامی*، تهران: انتشارات صدرا.
- هاشمیان فر، زاهد، (۱۳۸۸)، *امنیت در اسلام*، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

رساله‌های دکتری:

- *ارائه الگوی راهبردی دفاعی بر اساس اندیشه دفاعی حضرت امام خمینی (ره)*، رضا کرم نیا، داعا، (۱۳۹۱).
- *تبیین نظریه امنیت در قرآن*، مرتضی خسروی، داعا (۱۳۸۷)
- *نظریه امنیت امام خمینی (ره) با رویکرد امنیت ملی*، علیرضا اسلامی، داعا، (۱۳۹۰)
- *مطالعه گروهی با عنوان مناسبت‌ها*، دانشکده امنیت، داعا، (۱۳۹۳).

مقالات:

- *افتخاری و کهراری، اصغر، تیمور، (۱۳۹۴)، امنیت در گفت‌مان اسلامی (با تأکید بر قرآن کریم)*، داعا.
- *ذوالفقاری، حسین، (۱۳۸۹)، مقاله امنیت در رساله حقوقی امام سجاد، داعا.*
- *لک زایی، نجف، (۱۳۹۰)، کاربردهای امنیتی انسان‌شناسی حکمت متعالیه.*

سایت‌ها:

www.imam-khomeini.ir

www.hadith.net